

Ds Jaco Zuurmond

4 augustus 2013 – zevende zondag van de zomer

“De zondag van de rijke dwaas”

Prediker 2, 1 – 11

Lukas 12, 13 - 21

Gemeente van onze Heer, Jezus Christus,

“Zeg tegen mijn broer dat hij de erfenis met mij moet delen...”

“Niet meer van deze tijd”, zo noemde onze vorige staatssecretaris van financiën het belastingtarief van 68% dat enkele jaren geleden in bepaalde gevallen geheven kon worden op erfenissen. Eind 2009 werd daarom het Nederlandse erfrecht ingrijpend voorzien. De belastingheffing werd drastisch verlaagd, en tegelijk werden de vrijstellingen verhoogd zodat een groter gedeelte van de erfenis voortaan onbelast blijft. Tenslotte is er, zo redeneerde de staatssecretaris, bij leven al voldoende belasting geheven over het vergaarde kapitaal. Dan gaat het toch niet aan dat de overheid na overlijden over datzelfde kapitaal nogmaals belasting zou heffen... De nieuwe wetgeving van de staatssecretaris werd door velen met instemming begroet. Met een minimum aan aanpassingen werd de wetgeving eind 2009 door tweede en eerste kamer gelooft. Een enkele mopperaar in de kamer klaagde nog dat de nieuwe wetgeving de sociale verschillen alleen maar bestendigt en versterkt - omdat de verlaging vooral de rijken ten goede komt - maar een meerderheid van de kamer zag wel in dat je met een pleidooi voor hogere erfbelasting niet echt stemmen trekt. Op dit punt zijn we het in ons land blijkbaar behoorlijk eens. Wij Nederlanders rekenen ons maar al te graag rijk.

Het gevolg is wél dat het deel waarover we als nabestaanden kunnen ruziën dus alleen maar is gegroeid. Want inderdaad, een erfenis kan de gemoederen flink doen oplopen in de familie. Dat was toen, in de tijd van Jezus. En dat is nog steeds zo. En voor alle duidelijkheid: in zelfs de beste kringen komt het voor dat de erfenis grote problemen oplevert. Zelfs de beste relaties tussen zusters en broers kunnen ernstig worden beschadigd als heel concreet de ouderlijke goederen moeten worden verdeeld. De ring van ma, het horloge van pa..., om van het aardige spaarpotje en de mooie schilderijen van de kinderloze oudtante maar niet te spreken... Diepe wonden, zelfs totale breuken kunnen het gevolg zijn. Vanuit dit perspectief gezien zou je misschien eerder eens moeten gaan denken aan een verhoging van het erfrecht. Een éénvoudig belastingtarief van 100% zou wel eens zeer ten goede kunnen komen aan de vrede in het gezin. Maar goed - dat is volgens onze volksvertegenwoordigers dus niet meer van deze tijd. En dus zullen we onze conflicten zelf op moeten lossen.

Ondertussen past óók Jezus ervoor om als een soort rijdende rechter de ruziënde broers te komen helpen. Zoek het zelf maar uit, lijkt zijn devies. Wie heeft mij als rechter en verdeler over jullie aangesteld? En laten we eerlijk zijn, zou het helpen? Wat helpt het oordeel van zo'n rijdende rechter als we er samen niet uitgekomen zijn - als de wonden al geslagen zijn, de harde woorden gesproken, de scheuring reeds is ingezet? Het ware probleem is niet het erfrecht - dat ligt wel ongeveer vast, daar zijn duidelijke regelingen voor. Het ware probleem zit in de relatie. In de zusterschap, de broederschap. Hoe kijken mensen naar elkaar. Als de broers echt raad willen in hun conflict zullen ze een laag dieper moeten gaan.

En dus komt Jezus niet met een regelingsvoorstel voor de beide broers, maar met een gelijkenis. De gelijkenis van het ‘zeven keer ik’. Want zeven keer zegt de rijke in het verhaal van Jezus ‘ik’. Wat moet ik doen? Ik heb geen plek voor mijn vruchten. Dit ga ik doen. Ik breek mijn schuren af, ik bouw grotere en daarin vergaar ik mijn graan en goederen. Ik zal zeggen tot mijn ziel. Het volmaakte ‘ik’, zéven keer. Het herhaalde ‘mijn’ nog niet eens meegerekend. Zelfs de dialoog blijkt bij deze ego-mens een monoloog: ‘ik zal zeggen tot mijn ziel’ ... Hoe éénzaam kan een mens zijn.

“Voor wie zal het zijn?”, zo luidt in de gelijkenis tenslotte de vraag. Ja, voor wie eigenlijk? Voor wie kán het zijn als nooit een ander in het vernauwde blikveld van het ‘ik’ gekomen is. Voor wie kán het zijn als bezit alleen maar iets is voor ‘mij’. Hoe éénzaam is een mens wiens bezit alleen maar voor hemzelf kan zijn.

De Bijbel kijkt anders aan tegen ‘bezit’ dan wij moderne mensen gewoon zijn te doen. Bezit is in de Bijbel altijd een relatief begrip. Bezit is nooit echt van jou. Juist het feit dat het een erfenis is zegt al dat het niet jouw bezit is...

Het begrip 'erfenis', waar het evangeliegedeelte mee begon, wordt geijkt in het boek Jozua. De erfenis bij uitstek in de Bijbel is het land van Gods belofte. Dat land is niet om te bezitten. Dat land is er om te delen, te verdelen onder de broeders - zusters. Juist een 'erfdeel' is nooit bezit. Erfdeel is juist iets dat niet van mij is. Niet voor niets wordt in datzelfde boek Jozua het bezit ééns in de zoveel jaar herverdeeld, wordt de scheefgroei weer rechtgezet. Wordt het 'erfdeel' weer hersteld. Opdat ieder gelijke kansen heeft in Gods goede land, op Gods goede aarde.

Een bijbels erfdeel brengt broeders en zusters juist tot elkaar. Het opent je ogen voor de ander. En als dat - in de woorden van de voormalig staatssecretaris (overigens namens een christelijke partij) - 'niet van deze tijd' is, is dat dan niet eerder een zwakte dan een kracht van deze tijd?

Daarom tenslotte, nog maar een verhaal over twee broers - maar tussen hen ging het net anders. Een heilzaam verhaal, ter bemoediging voor mensen juist van deze tijd, die zo makkelijk 'ik' zegt, en vaak zo moeilijk 'wij'. Mensen dus die - wat de moderne staatssecretaris ook zegt - als je diep in hun hart kijkt, misschien wel meer verlangen naar iets meer 'wij' dan naar nog meer bezit.

Het verhaal gaat (verteld door Nico ter Linden) van twee broers die samen die samen een stuk land bezaten. De oudste had vrouw en kinderen. De andere was niet gehuwd. Het was in de tijd van de tarweoogst. Na het maaien splitsten de broers de oogst in twee gelijke delen. 's Nachts kon de oudste broer niet slapen. Eigenlijk vond hij het niet goed de oogst zo te verdelen. Hij was gelukkig met zijn vrouw en kinderen. Zijn broer was eenzaam en wie moest er voor hem zorgen als hij oud zou zijn? Hij stond op, liep naar het veld en droeg honderd schoven naar de schoven van zijn broer.

Dezelfde nacht kon de jongste broer ook de slaap niet vatten. Ook hij had er geen vrede mee dat ze de oogst hadden gehalveerd. Zijn broer had een heel gezin te voeden en hij was maar alleen. Hij stond op, ging naar het veld en zette honderd schoven bij de schoven zijn broer.

De volgende morgen waren beiden verbaasd dat ze elk nog steeds hetzelfde aantal schoven hadden. In de volgende nacht stonden beiden dus wéér op om hun handeling van de vorige nacht te herhalen en beiden waren de volgende dag nog meer verbaasd en vroegen zich af hoe dat mogelijk was. Ze besloten die nacht hun schoven voor de derde keer te verplaatsen en zich vervolgens op het veld te verstoppen om het raadsel te ontsluieren. Maar midden op het veld kwamen ze elkaar tegen, elk met de armen vol schoven, op weg naar de schoven van de ander. De broers omhelsden elkaar en weenden.

Het verhaal gaat dat vanuit zijn hemel God het allemaal glimlachend heeft zien gebeuren. Tegen zijn engelen zei hij: 'De akker van die twee broers, dat lijkt me een mooie plaats voor mijn volk om de tempel te bouwen!'

Amen